

Lainsäädännöllinen toiminta tähtää raakapuun vientitilanteen parantamiseen

Viranomaiset ovat näköjään tulkinneet sananmukaisesti sanonnan, jonka mukaan metsä on Venäjän rikkaus, ja päättäneet, että tämän luonnonrikkouden on lähiaikoina alettava tuottaa myös raharikkautta ja vieläpä suuria määriä. Niinpä he kiirehtivät lainsäädäntöä, jonka nojalla Venäjän metsiä voidaan yksityistää, ostaa, myydä, vuokrata ja – mikä tärkeintä – hakata säällittä.

5. heinäkuuta, uudistusten vastustajien lupaamien mielenilmausten saattelemana, valtionduuman toiseen käsittelyyn menee viime aikojen kiistanalaisin lakiehdotus eli uusi metsälaki.

Siitä, miksi metsien päällisiä taitetaan niin paljon peistä ja mitä lakiehdotuksen laatijat haluavat, kertoo duuman luonnonvarakomitean varapuheenjohtaja, Venäjän maataloustieteiden akatemian jäsen **Vladimir Kašin**.

– Minkälaisen tulevaisuudenennusteen annatte Venäjälle, jos uusi metsälaki hyväksytään nykyisessä muodossa?

– Jos syntyvää tilannetta pitäisi kuvailla yhdellä sanalla, se olisi katastrofi. Venäjällä on hallussaan kansalliset rikkaudet, joiden arvo on kymmenen kertaa suurempi kuin koko maailman bruttokansantuote. Venäjä muodostaa varsinaisen herkkupalan maailman geopoliittisella kartalla. Jos Venäjä menettää omistusoikeuden luonnonvaroihinsa, se taantuu yhdeksi monista taloudellisista toimijoista markkinoilla, joita kukaan ei kontrolloi, eli käytännössä joutuu rikkaiden maiden julistaman globalismin uhriksi. Maastamme tulee kansainvälisessä työnjaossa lopullisesti raaka-aineita tuottava kehittyneiden maiden siirtomaa.

– Mutta Venäjän perustuslakihan takaa, että maaperä, metsät, vesivarat ja muut luonnonrikkauudet muodostavat Venäjän alueella asuvien ihmisten elämän perustan ja niitä käytetään ja suojellaan sen mukaisesti.

– Eikä siinä vielä kaikki. Voimassa olevan metsälain perustuslainmukaisuutta tarkasteltuaan perustuslakituomioistuin totesi 9.1.1998 antamassaan lausunnossa, että "Venäjän metsävarat ovat monikansallisen väestön omaisuutta ja erityinen omaisuuden muoto, jonka oikeusasemakin on erityinen".

– Kaiken lainsäädännöllisen toiminnan tulisi periaatteessa kehittää olemassa olevaa lainsäädäntöä paremmaksi. On luonnollista odottaa, että uusi laki olisi aiempaa parempi. Mitä uutta metsälaki tuo tullessaan?

– Lakiehdotuksen laatijat nostavat tekeleensä puolesta puhuvaksi argumentiksi perinteisen teesin: valtio on muka huono isäntä, kun taas tehokkaasti toimiva omistaja voi nostaa metsien taloudellista tuottoa. Siksi he ehdottavat, että valtion omistusoikeus metsiin puretaan ja metsät muutetaan tavaraksi, jota myydään huutokaupoissa yksityisille tahoille, myös ulkomaalaisille ja kansalaisuudettomille, ja että metsätalous siirretään pois valtion ohjauksesta. Se, että valtio on huono isäntä, voi olla tottakin, mutta vain jos asiaa ajatellaan tilapäiseltä kannalta ja välittömän hyödyn näkökulmasta. Jos metsät yksityistetään, niin ensimmäisten 15–20 vuoden aikana tulemme näkemään erittäin intensiivistä puunkorjuuta, suoraan sanoen ryöstöhakkuita.

– Muotoilen kysymykseni toisin: mitä menetämme, jos nykyinen metsälakiehdotus hyväksytään?

– Menetämme metsävarantomme, joka muodostaa kaksi kolmasosaa Venäjän alueesta. Maailman metsävaroista se tekee 22 prosenttia pinta-alan mukaan ja 25 prosenttia määrän mukaan laskettuina. Menetämme valtavan määrän uusiutuvia taloudellisia voimavaroja, jotka järkevästi hyödynnettyinä voivat tuottaa valtiolle noin sata miljardia dollaria vuodessa. Neuvostoliitossa metsäsektori hävisi tuottoisuudessaan vain öljyalalle. Nyt sen kannattavuus on alhainen, koska keskeisimmät metsätaloutta ohjaavat instituutiot on viime aikoina päästetty hunningolle. Nykyään metsät tuottavat valtiolle vain viisi miljardia dollaria ja aiheuttavat miltei saman verran kuluja.

– Metsälakiehdotuksessa vuokra-ajaksi esitetään 99 vuotta.

– Se on aivan järjetön aika, sama kuin kokonainen iäisyys. Suurimmassa osassa maita metsänvuokra-aika ei ylitä 25 vuotta eli yhden sukupolven toiminta-aikaa. Meilläkin on tosin korjattu tätä lukua, nyt puhutaan 45 vuoden vuokra-ajasta. Kaikki tämä kertoo siitä, että lakiehdotuksen laatijat eivät ymmärrä yhtään mitään metsien olemuksesta, niiden biologisesta ja taloudellisesta kehityksajasta.

En epäile yhtään, että jos metsät yksityistetään, ne hakataan raakalaismaisesti loppuun muutamassa vuodessa. Taloudelliselta katsantokannalta se ei ole järkevää: hyvä isäntä elää luonnonvarojen tuottamalla koroilla itse pääomaan koskematta ja huolehtii vähintään käytön mukaisesta uusintamisesta.

– ***Onko ulkomailla saatu myönteisiä kokemuksia metsien yksityisomistuksesta?***

– Kanadassa metsät ovat täysin valtion omistuksessa, silti niiden taloudellinen merkitys on valtaisa. Kanadassa korjataan puolitoista kertaa enemmän puuta kuin Venäjällä. Yhdysvalloissa yli 70 prosenttia metsistä on yksityisessä omistuksessa, mutta nykyään niitä ollaan vauhdilla palauttamassa liittovaltion omistukseen. Viimeisten sadan vuoden aikana Yhdysvalloissa ei ole yksityistetty eekkeriäkään metsää.

– ***Mitä mieltä olette uudessa metsälaissa esitetystä menettelystä, jolla metsiä annetaan yksityiseen omistukseen, eritoten talousministeriön ja luonnonvaraministeriön hellimästä ideasta eli huutokaupoista?***

– Huutokauppoja pidetään ylipäätään ottaen silloin, kun on päästävä eroon jostain sellaisesta, jonka myöhempi kohtalo on yhdentekevä. Hallituksen huolena ei ole monimutkaisen biologisen ja geologisen järjestelmän myöhempi kehittyminen, se on kiinnostunut nimenomaan metsistä, jotka toistaiseksi ovat uusiutuva resurssi. Huutokauppa ei tarjouskilpailusta poiketen aseta osanottajille aiemman kokemuksen, ammattitaidon tai kannattavuussuunnitelman esittämisen kaltaisia vaatimuksia, jotka takaisivat luonnonkohteiden järkevän käytön. Ainut kriteeri on raha. Tavallisella metsänhoitoyksiköllä, leshoosilla, ei ole mitään mahdollisuuksia selvitä voittajana kisasta öljy- tai kaasumagnaatin kanssa. Öljymiehet myyvät metsän eteenpäin tai antavat puolestaan vuokralle netoten siten itselleen sievoisen summan. Entä sellainen lakiehdotukseen otettu neronleimaus kuin metsäalueen antaminen yhden henkilön hoitoon kymmeneksi vuodeksi, ellei huutokauppaa saada pidettyä? Sehän on vielä kätevämpää: mitään ei tarvitse maksaa mutta eipä ole vastuutakaan.

– ***Mitä on odotettavissa, jos metsänkäyttö muuttuu lupaperusteisesta ilmoitusperusteiseksi?***

– Asia on aivan päivänselvä. Lupamenettelyssä valtio antaa luvan metsänkäyttöön ja valvoo sitä, kun taas ilmoituskäytännössä vuokraaja antaa ilmoituksen siitä, mitä aikoo tehdä metsällä. Ilmoituksella ei kuitenkaan ole mitään oikeudellisia seuraamuksia, eikä metsänkäyttäjän valvonta ole mahdollista.

– ***Ajatellaan, että Venäjän metsiä voi päätyä myös ulkomaisen pääoman haltuun.***

– Tietenkin voi. Mikään ei estä Ranskaa tai Englantia ostamasta meiltä metsäalueita, varsinkaan kun alueiden maksimikokoa ei ole lakiehdotuksessa mitenkään rajoitettu. Ostaa voi vaikka tuhansia neliökilometrejä. Ja mikä estää heitä sitten siirtämästä noille alueille ongelmallisia "etnisiä elementtejä", vaikkapa terrorisminvastaisena toimenä? Mikä estää Kiinaa ostamasta Habarovskin alueen tai Japania Kuriilit? Tai Suomea hankkimasta Karjalan kannasta? Kun ottaa huomioon, että 70 prosenttia Venäjän pinta-alasta on metsien peitossa, rauhanomainen kolonisaatio, Venäjän maiden haltuunotto ilman verenvuodatusta helpottuu huomattavasti. Ja jos uusi metsälaki hyväksytään, niin tämä maailmanlopun ennustus voi hyvinkin käydä toteen. Ovathan asiantuntijat arvioineet, että kaikki Venäjän metsät voidaan myydä huutokaupoissa aivan naurettavasta summasta, noin 20 miljardista dollarista. Miten tämä voisi vastata Venäjän turvallisuusetuja?

– ***Ilmausta, jonka mukaan Venäjän metsät ovat maailman keuhkot, pidetään loppuun kuluneena, mutta loppujen lopuksi ei ilmakehän happea tuottavia paikkoja ole kovinkaan paljon, meidän lisäksemme vain Amazonian viidakot ja Gabonin trooppiset metsät. Jos metsät hävitetään, niin suot ja aavikot alkavat kaventaa omaa elintilaamme.***

– Kerron esimerkin omasta historiastamme. Vuonna 1861, maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen, talonpojat saivat viljelymaiden lisäksi laajoja metsäpalstoja. Koska köyhät kylät eivät onnistuneet pääsemään jaloilleen, uudet omistajat menivät pikaisten ansioiden toivossa yli siitä, missä aita on matalin, ja alkoivat hakata metsiä pelloiksi, laitumiksi ja myyntiin. Ylhäisö ei enää kyennyt pitämään tiluksiaan koossa, ja niiden metsäalueita alkoi tulla myyntiin. Virheaskel huomattiin vasta seitsemän vuoden päästä, jolloin annettiin laki metsien säilyttämisestä. Tuohon lakiin kirjattiin ensimmäistä kertaa selvästi vesistöjen suojana olevien metsien asema, niiden säilyttämiseen tähtäävä menettely ja metsälainsäädännön perusta, jonka osia on vieläkin nähtävissä Venäjän oikeusjärjestelmässä ja jopa Suomen lainsäädännössä (olihan Suomi silloin osa Venäjää) ja jonka uusi metsälaki käytännössä tuhoaa. Massiivisten hakkuiden käynnistämää tuhoisaa kehitystä ei kuitenkaan saatu enää pysäytetyksi: Keski-Venäjältä hävisi satoja pieniä jokia ja järviä, jolloin tuulet ja maaperän eroosio johtivat

hedelmällisen mustan mullan huuhtoutumiseen. Seurauksena olivat useat peräkkäiset huonoista sadoista johtuvat nälkävuodet 1890-luvulla. Ja sitten ennustukseni tulevaisuudesta: jos uusi metsälaki tulee voimaan, ei mene kuin 3–5 vuotta, niin Astrahanin alue, jossa on sadan vuoden ajan kasvatettu metsiä tuulen aiheuttaman eroosion torjumiseksi, muuttuu aavikoksi.

– *Ymmärryksen mukaan metsälaki koskee välittömästi jokaista meistä. Emme enää voi mennä metsään sieneen, marjaan, metsälle tai vain reppu selässä vaeltelemaan.*

– Laki palvelee yksinomaan nykyajan suurtilallisten, "metsäalojen" suuromistajien ja -vuokraajien etuja. Tavalliset kansalaiset taas voivat lakiehdotustekstin mukaan käyttää vain jotain abstrakteja "metsiä". Tällainen termitaiteilu ei ole sattumaa: "metsäala" on laissa määritelty kiinteäksi yksityisomaisuudeksi, ja sen juridinen sisältö on selkeä, kun taas yleiskäsite "metsä" on epämääräinen ja vailla konkreettista sisältöä ja sitä myötä juridista asemaa. Lakiehdotuksessa sanotaan, että kansalaisten oikeutta oleskella metsissä voidaan rajoittaa omistajan tai vuokraajan harkinnan mukaan. Heinänniiton, karjan laiduntamisen, mehiläisten hoidon ja hunajan keruun kaltaiset metsänkäyttötavat ovat sallittuja metsän omistajan tai vuokraajan kirjallisella luvalla. Paimenten ja niittomiesten ei siis kannata elätellä toiveita, että he pystyisivät jatkamaan lampaiden ja lehmien paimentamista totutuilla paikoilla ilman lupapaperia. Lain 28 pykälässä tosin sanotaan, että metsänkäytön rajoituksista voi valittaa oikeuteen, mutta sitä tuskin voi pitää muuna kuin ihmisten pilkkaamisena. Oikeudenkäynnit merkitsevät juridiikkaa ja tiettyjä muotovaatimuksia, eikä suurimmalla osalla kylien asukkaista ole hajuakaan sellaisesta. Kun vielä otetaan huomioon, että maaseutuväestö on järjestään rutiköyhää, jo oikeudenistuntoon matkustaminen tuottaa ongelmia. Jos joku sattuisi sinne saakka pääsemäänkin, niin haasteen jättämisestä tuomion antamiseen kuluu paljon aikaa, ja sillä välin on niitettävä heinät ja lypsettävä lehmät. Ihmiset eivät yksinkertaisesti pysty käyttämään kyseistä pykälää hyväkseen. Metsä- ja vesilainsäädännön korvaaminen maa- ja siviililainsäädännöllä on järjetön teko ja osoittaa mitä suurinta asiantuntemuksen puutetta. (*Parlamentskaja gazeta* 5.7.2006 s. 4)

Aleksandr Isajev, kansainvälisen metsäinstituutin johtaja, Venäjän tiedeakatemian jäsen

Uuden metsälain vaarallisuus piilee siinä, että metsiä ei katsota itsenäiseksi varallisuus-oikeuden kohteeksi vaan julistetaan osaksi maata. Metsälain voimaan saattavan lain kautta yritetään siirtää metsät kiinteän omaisuuden piiristä irtaimeksi omaisuudeksi. Se on älytöntä! Laivat ja satelliitit katsotaan meillä kiinteäksi omaisuudeksi, mutta metsät olisivatkin irtainta omaisuutta, jonka side maahan on höllempi kuin satelliiteilla. Mihin on kadonnut terve järki? Uudistuksen tavoite on selvä: irtainta omaisuutta ei tarvitse rekisteröidä, jolloin metsäaloja voidaan vapaasti myydä ja ostaa sekä yksityistä.

Toinen merkillä pantava seikka on se, että *metsäalan määrittelystä johtuen metsälain piiriin tulee vain puolet metsävarannosta.* Ulkopuolelle jäävät alueet, joilla ei ole puustoa, eli kuloalat ja hakkiot, yhteensä lähes 400 miljoonaa hehtaaria puuntuotannon ulkopuolisia alueita, jotka luettiin metsävarantoon, jotta valtio voisi hallinnoida niitä. Metsälaki ei koske myöskään yhteensä 300 miljoonan hehtaarin suuruista entistä metsävarantoa; kyseessä ovat alueet, joilla ei ole tehty metsänjärjestelyä. Miten näitä alueita koskevia suhteita tullaan säätämään, siitä ei ole sanottu yhtään mitään. Kaikkialla maailmassa metsien hallinnointi on ollut omistusmuodosta riippumatta valtion tehtävä. 1700-luvulta lähtien Venäjän metsien hallinnointi on kuulunut metsähallitukselle. Uudessa metsälaisissa ei ole edes mainintaa metsähallituksesta, eikä sieltä löydy metsähallinnon rakennetta tai elimiä. Vanha järjestelmä tuhoataan, mutta tilalle ei tarjota mitään. Metsien hallinnointi vaihtuu metsä- ja metsätaloussuunnitteluun. Kaksisataa vuotta toiminut metsänjärjestely häviää ja sen tilalle tulee inventointi. Laissa ei myöskään ole määritelty kansalaispiirien osallistumismenettelyä, eikä käytettyjä termejä ja määritelmiä ole sovitettu yhteen kansainvälisen oikeuden termien ja määritelmien kanssa.

Entä miten tehdään Kioton pöytäkirjan mukainen raportti, kun meillä ei ole edes metsämaiden määritelmää.

Nikolai Moisejev, Venäjän tiedeakatemian jäsen

Vaarallisinta uudessa metsälaisissa on metsälainsäädännön vaihtuminen maalainsäädäntöön. Kaikkina aikoina ja kaikissa maissa metsiä on pidetty luonnonkohteena, joka edustaa paitsi puukasvien myös eläinmaailman ja maaperän symbioosia osana metsäjärjestelmää. Entä mitä nyt ehdotetaan? Pääosassa on metsäala, joka määritellään metsävarantoon kuuluvaksi maa-alueeksi, ja itse metsä katsotaan tämän maa-alueen osaksi.

Aiemmin metsää pidettiin kiinteänä omaisuutena, mutta nyt se katsotaan irtaimeksi omaisuudeksi. Miksi näin? Maalla voidaan käydä kauppaa jo nyt, ja sitä voidaan omistaa eri tavoin eli se voi olla myös yksityisomistuksessa. Näitä asioita säännellään maa- ja siviililainsäädännöllä, eikä metsälainsäädäntö liity siihen

mitenkään. Vaara piileekin juuri tässä! Lain laatijat rinnastavat metsän retiisiin, joka voidaan vetää irti maasta, ja maa myydä sen jälkeen. Koko uuden metsälain sisältö rajoittuu tähän!

Uuden metsälain ensimmäisessä versiossa talousministeriö asetti tavoitteeksi vuokralle annettavien metsien täydellisen yksityistämisen. Kun julkinen mielipide sitten älähti asiasta ja presidentti ja pääministeri sanoivat, että toimenpide on väärin ajoitettu eikä vastaa Venäjän todellisuutta, ministeriö päätti yrittää toista kautta. Lakiehdotus kirjoitettiin niin, että metsien omistusta ei enää säädeltäisi metsälaille. Metsälain voimaan saattavassa laissa lukee, että maa- ja siviililainsäädäntöön on tehtävä muutoksia.

Lakiehdotuksen heikkoihin kohtiin kuuluu myös valtion metsähallinnon täydellinen purkaminen. Alalla toteutetut lukuisat uudistukset ovat jo nyt johtaneet siihen, että metsäsektorilla ei käytännössä ole valtiollista ohjausta. Esimerkiksi viime vuoden lopussa hyväksytty muutos federaation lakiin nro 199 antoi metsien hallinto-oikeuden metsäisten alueiden kuvernööreille! Valtio käytännössä poisti itseltään velvoitteen toteuttaa strategista politiikkaa ja laatia metsäsektorin valtiollisia ohjelmia. Metsäalalle on kuitenkin tähän mennessä kasautunut niin merkittäviä ongelmia, että niitä ei voida ratkaista yhden federaation subjektin rajoissa. Ratkaistavat kysymykset koskevat muun muassa liikenneväylien rakentamista, metsätaloutta palvelevaa konepajateollisuutta ja pitkälle vietyä puunjalostusta.

Georgi Korovin, Venäjän tiedeakatemian metsäekologian ja tuottavuuden keskuksen johtaja, maataloustieteiden tohtori

Vanha metsälaki, joka laatimisaikanaan oli aivan kelvollinen, kaipasi toki uudistamista, mutta **uuden metsälakiehdotuksen laatineilla taloustieteilijöillä ei ole pienintäkään käsitystä metsästä.** Heidän ainoa tavoitteensa on valtion metsämonopolin purkaminen, metsäalojen omistuskysymysten siirtäminen maalainsäädännön piiriin ja koko homman johtaminen umpikujaan, jossa metsiä voidaan kenenkään rankaisematta ryöstää. Heille metsillä on vain esinearvo. Mutta kestävän metsän muodostumiseen kuluu kuusisataa vuotta, ja tuotantometsänkin on kasvettava 120 vuotta. Metsä on luonnonvara, jossa lyhytaikaisen hyödyn tavoittelu näkyy erityisen selvästi. Metsään on myös sijoitettava varoja. Uusi metsälaki on tehty niin, että metsän hakkaaminen on helppoa ja sen jalostaminen juuri ja juuri mahdollista, mutta metsän uudistamisesta ei vastaa kukaan, sillä metsätalouden järjestelmän kuvausta ei metsälaista löydy. Koskaan aiemmin metsä ei ollut tavanomaisen kaupankäynnin kohteena; kyseessä ovat olleet vain metsille tarkoitettut maat. 70 prosenttia maan pinta-alasta on metsävarantoa, mutta nyt tämä resurssi kutistuu kuin pyy maailmanlopun edellä. Metsäala on nyt maa-alue, jolla kasvaa metsää, ja kun metsä on hakattu pois, niin alue ei enää kuulu metsävarantoon. Tämä on paradoksi! Uudessa metsälaissa ei ole säädetty metsien hallinnointijärjestelmästä; siellä puhutaan vain jostain epämääräisestä valtuutetusta elimestä. Mikä se on, sitä ei kukaan tiedä. Kuka ryhtyy huolehtimaan metsätaloudesta? Metsänhoitoyksiköt, leshoosit, jotka vastasivat hallinnosta ja erilaisten tehtävien hoidosta, lakkautetaan, ja niiden sijaan puhutaan metsätalouksyksiköistä (*lesnitšestvo*), joita ei määritelty ja joiden tehtävistä ei ole säädetty laissa. 80 000 ihmistä työllistännyt metsänvartiointilaitos on lakkautettu, leshoosit lakkautetaan. Laittomat hakkuut tulevat lisääntymään, koska metsätalouselimillä ei enää ole oikeuksia valvoa metsänkäyttöä. Uusi metsälaki on ehdottomasti saatettava laajaan julkiseen käsittelyyn.

Anatoli Pisarenko, Venäjän metsänhoitajien yhdistyksen puheenjohtaja, Venäjän maataloustieteiden akatemian jäsen

Kaikissa maissa, joissa on metsiä, on myös metsiä hallinnoiva elin, olkoon se sitten ministeriö, osasto tai virasto. Meillä, maailman metsäisimmässä maassa, ei sellaista ole! Aiemmin oli metsätalousministeriö, metsätalouden valtionkomitea, pelkkä komitea ja sitten metsätalouseläitos. Nyt meillä on vain luonnonvaraministeriön alaisuudessa toimiva federaation metsätalousvirasto, mutta uudessa metsälaissa ei ole yhtään mitään! Metsätaloudesta on toteutettu monia uudistuksia, milloin on muutettu ylintä hallintotasoa, milloin keskimmäistä, mutta alimpaan eli hallintoyksikköinä toimiviin leshooseihin ei ole aiemmin koskettu. Jos meiltä viedään leshoosit, niin uuden, pelkästään alan kehityksen seuraamiseen pystyvän järjestelmän luomiseen kuluu vähintään 15–20 vuotta. Uusi metsälaki lähtee kokonaisuudessaan siitä, että metsät annetaan vuokralle. (*Parlamentskaja gazeta* 5.7.2006 s. 4)